

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

241

Przestrzeń a rozwój

Redaktorzy naukowi

Stanisław Korenik

Anna Dybała

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzenci: Florian Kuźnik, Janusz Słodczyk, Zygmunt Szymła,
Eugeniusz Wojciechowski

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

Publikacja została sfinansowana przez Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-272-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	11
------------	----

Część 1. Współczesne uwarunkowania rozwoju społeczno-ekonomicznego krajów, regionów i obszarów metropolitalnych

Patrycja Brańka: Atrakcyjność inwestycyjna województwa małopolskiego w oczach przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego (w świetle badań ankietowych).....	15
Adam Dąbrowski: Kierunki europejskiej polityki regionalnej – wybrane problemy	30
Piotr Hajduga: Dolnośląskie specjalne strefy ekonomiczne jako miejsce prowadzenia działalności gospodarczej w świetle ocen przedsiębiorców – wyniki badania empirycznego	41
Krzysztof Heffner, Brygida Klemens: Struktury klastrowe w gospodarce przestrzennej – wybrane korzyści i problemy rozwoju w skali lokalnej i regionalnej	56
Petr Hlaváček: The classification of analytical and management qualitative frameworks for municipal and regional development	65
Stanisław Korenik: Nowe zjawiska występujące w rozwoju aktywizujących się regionów.....	76
Anna Mempel-Śnieżyk: Uwarunkowania funkcjonowania powiązań sieciowych w województwie dolnośląskim	85
Katarzyna Miszczak: Partnerstwo publiczno-prywatne w regionach przygranicznych Polski, Czech i Niemiec – szanse i zagrożenia	105
Monika Musiał-Malago: Polaryzacja strukturalna Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.....	120
Małgorzata Rogowska: Znaczenie miast w polityce regionalnej Unii Europejskiej.....	133
Dorota Rynio: Rozwój społeczno-gospodarczy ośrodka wzrostu w okresie kryzysu gospodarki światowej.....	140
Miloslav Šašek: Development of population in the Czech Republic after 1989	150
Piotr Serafin: Stan i zmiany zagospodarowania przestrzeni wsi w strefie podmiejskiej województwa małopolskiego na przykładzie gmin Niepołomice i Wieliczka	162
Kazimiera Wilk: Sytuacja demograficzna w Federacji Rosyjskiej w latach 1990-2009	180

Arkadiusz Przybyłka: Narodowy Fundusz Zdrowia jako główny organizator usług zdrowotnych w Polsce	190
Justyna Anders: Rola władz publicznych w stymulowaniu partycypacji obywateli w procesach <i>governance</i> – doświadczenia międzynarodowe i wnioski dla Polski	200
Marek Dylewski, Beata Filipiak: Możliwości rozwoju obszarów metropolitalnych w nowych uwarunkowaniach finansowych jednostek samorządu terytorialnego	212
Andrzej Rączaszek: Procesy rozwojowe największych polskich miast w okresie transformacji.....	224

Część 2. Społeczne, gospodarcze i środowiskowe problemy rozwoju lokalnego

Jacek Chądzyński: Władza lokalna a rynek – pomiędzy współpracą a konkurencją.....	241
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Uwarunkowania środowiska przyrodniczego w przestrzeni uzdrowiska na przykładzie Czerniawy-Zdroju.....	252
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Partycypacja społeczna – przymus czy rzeczywista potrzeba?.....	262
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Zadowolenie z miejsca zamieszkania – ocena mieszkańców i władz lokalnych na przykładzie Głowna	277
Andrzej Łuczyszyn: Lokalna przestrzeń publiczna w gospodarce kreatywnej	290
Magdalena Pięta-Kanurska: Związki kultury i ekonomii oraz ich wpływ na rozwój miasta.....	301
Joost Platje: Local governance's capacity to direct its own path of sustainable development.....	310
Andrzej Raszkowski: Nowe trendy w marketingu miejsc.....	319
Anna Batko: Administracja publiczna jako stymulator zmian w turystyce miasta – na przykładzie Krakowa w latach 1989-2006	328
Piotr Ruczkowski: Ewidencja ludności – nowe zasady meldunkowe	340

Część 3. Innowacyjność i przedsiębiorczość a rozwój

Niki Derlukiewicz: Unia innowacji jako sposób na zwiększenie innowacyjności gospodarki europejskiej.....	355
Dariusz Głuszcuk: Finansowanie działalności innowacyjnej – źródła i bariery w przekroju regionów Polski (NTS-2).....	366

Niki Derlukiewicz, Małgorzata Rogowska, Stanisław Korenik, Jarmila Horáková, Jiří Louda: Polsko-czeska współpraca transgraniczna małych i średnich przedsiębiorstw	377
Anna Korombel: Najczęściej popełniane błędy podczas wdrażania zintegrowanego zarządzania ryzykiem (ERM) w polskich przedsiębiorstwach	388
Kamil Wiśniewski: Systemowe zarządzanie wiedzą w ujęciu teoretycznym i praktycznym	396
Paweł Dziekański, Jan Puchala: Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny na przykładzie powiatu limanowskiego	405
Jerzy Wąchoł: Rola państwa i jego interesariuszy we władztwie korporacyjnym w okresie wychodzenia ze spowolnienia gospodarczego i kryzysu ...	417
Aleksandra Pisarska, Mieczysław Poborski: Wybrane problemy inwestowania w rzeczowe aktywa trwałe (na przykładzie uczelni publicznych w Polsce).....	427
Agnieszka Izabela Baruk: Specyfika działań motywujących stosowanych wobec polskich pracowników.....	437
Monika Stelmaszczyk: Właściciel małego przedsiębiorstwa menedżerem zorientowanym na kulturę – wyzwania i perspektywy	447
Barbara Batko: Wpływ jakości informacji publicznej na minimalizację ryzyka podejmowania decyzji na rynku pracy	455

Część 4. Wybrane problemy planowania przestrzennego

Oğuz Özbek: Central planning of development through etatism in Turkey: the state planning organisation	467
Kinga Wasilewska: Samorząd terytorialny jako nowy podmiot polityki przestrzennej	474
Aleksandra Koźlak: Modelowe ujęcie transportu w planowaniu przestrzennym	489
Anna Kamińska: Rola ewaluacji w zarządzaniu procesem rewitalizacji przestrzeni miejskiej	502

Część 5. Zagadnienia różne

Hubert Kaczmarczyk: Właściwe zadania państwa w ujęciu F.A. von Hayeka	513
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Transfery fiskalne a przeciwdziałanie szokom asymetrycznym w ramach Unii Gospodarczo-Walutowej w Europie ..	522
Adam Peszko: Krytyka liberalnej doktryny lat 90. i nowe nurty w ekonomii pierwszej dekady XXI wieku.....	532
Andrzej Adamczyk: Incydentalna kontrola rozporządzeń przez sądy.....	543

Summaries

Patrycja Brańka: Investment attractiveness of Małopolska voivodeship in opinion of foreign capital enterprises (in the light of survey results).....	29
Adam Dąbrowski: Directions of European Regional Policy – selected problems.....	40
Piotr Hajduga: Special economic zones in Lower Silesia as a business place in the light of assessments of entrepreneurs – results of empirical research	55
Krystian Heffner, Brygida Klemens: Cluster structures in spatial economy – chosen benefits and problems of development on the local and regional scale	64
Petr Hlaváček: Klasyfikacja analitycznych i zarządczych ram kwalifikacyjnych w rozwoju gmin i regionów	75
Stanisław Korenik: New phenomena occurring in the development of activating regions	84
Anna Mempel-Śnieżyk: Conditions of functioning of the network relations in Lower Silesia Voivodeship	104
Katarzyna Miszczak: Public-Private Partnership in the border regions of Poland, the Czech Republic and Germany – opportunities and threats.....	119
Monika Musiał-Malago: Structural polarization of Cracow Metropolitan Area.....	132
Małgorzata Rogowska: The importance of cities in the European Union's regional policy	139
Dorota Rynio: Social-economic development of growth center in the time of worldwide economy crisis	149
Miloslav Šašek: Rozwój populacji w Czechach po roku 1989	161
Piotr Serafin: Spatial planning of rural areas in the suburbs of Małopolska: state and changes – the case of Wieliczka and Niepołomice.....	179
Kazimiera Wilk: The demographic situation in the Russian Federation in the years 1990-2009.....	189
Arkadiusz Przybyłka: The National Health Fund as the main organizer of health services in Poland	199
Justyna Anders: The role of public authorities in promoting civic participation in processes of <i>governance</i> – application of international practices in the Polish context.....	211
Marek Dylewski, Beata Filipiak: Development opportunities of metropolitan areas in the new financial circumstances of local government units	223
Andrzej Rączaszek: Development processes in the biggest Polish cities in the transformation period.....	237

Jacek Chądryński: Local government and market – between cooperation and competition	251
Eleonora Gonda-Soroczyńska: The condition of the natural environment in the development of a spa town – the case of Czerniawa-Zdrój	261
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Social participation – obligation or real need?	276
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Satisfaction with the place of residence – evaluation of place and local authorities as on the example of Główno.....	289
Andrzej Łuczyszyn: Local public space in creative economy.....	300
Magdalena Pięta-Kanurska: The relationship between culture and economics and their impact on urban development	309
Joost Platje: Zdolność samorządu terytorialnego do kierowania własną ścieżką rozwoju zrównoważonego	318
Andrzej Raszkowski: New trends in place marketing	327
Anna Batko: Public administration as a stimulator of changes in city tourism – based on Cracow between the years 1989 and 2006	339
Piotr Ruczkowski: Population registration – the new residence regulations..	351
Niki Derlukiewicz: Innovation Union as a way to increase the innovation in European economy	365
Dariusz Głuszczyk: Financing innovation activities – sources and barriers with regard to regions in Poland (NTS-2)	376
Niki Derlukiewicz, Małgorzata Rogowska, Stanisław Korenik, Jarmila Horáková, Jiří Louda: Polish-Czech border cooperation of small and medium-sized enterprises	387
Anna Korombel: The most common errors during the implementation of Enterprise Risk Management (ERM) in Polish enterprises	395
Kamil Wiśniewski: System knowledge management from theoretical and practical perspective	404
Paweł Dziekański, Jan Puchała: Support of the enterprise by the territorial council on the example of Limanowski administrative district.....	416
Jerzy Wąchol: The role of the state and its stakeholders in corporate governance while getting out of the economic downturn and crisis.....	426
Aleksandra Pisarska, Mieczysław Poborski: Selected problems of investing in tangible fixed assets (as exemplified by public institutions of higher education)	435
Agnieszka Izabela Baruk: Essence of motivation activities used towards Polish employees	446
Monika Stelmaszczyk: Owner of small company as a culture-oriented manager – challenges and prospects	454
Barbara Batko: The impact of public information quality to minimize the decision making risk on the labour market.....	464

Oğuz Özbek: Centralne planowanie rozwoju przez etatyzm w Turcji: Państwowy Urząd Planowania	473
Kinga Wasilewska: Local self-government as a new subject of spatial policy.	488
Aleksandra Koźlak: Land-use/transport models in spatial planning.....	501
Anna Kamińska: The role of evaluation in the management of urban space revitalization process	510
Hubert Kaczmarczyk: Appropriate tasks of the state in terms of F.A. von Hayek.....	521
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Fiscal transfers as asymmetric shocks absorption mechanisms in the European Monetary Union.....	531
Adam Peszko: Criticism of neoclassic doctrine of the 90s and new currents of economics in the first decade of the XXI century.....	542
Andrzej Adamczyk: The right of courts to refuse incidentally to apply regulations.....	557

Jerzy Wąchol

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie

ROLA PAŃSTWA I JEGO INTERESARIUSZY WE WŁADZTWIE KORPORACYJNYM W OKRESIE WYCHODZENIA ZE SPOWOLNIENIA GOSPODARCZEGO I KRYZYSU

Streszczenie: Referat prezentuje możliwości wykorzystania mechanizmów kreowania koniunktury gospodarczej z wykorzystaniem władz publicznych oraz ograniczonego interwencjonizmu państwa w gospodarkę rynkową, w szczególności poprzez wprowadzanie odpowiedniego zarządzania i prawa, a także interesariuszy we władzach spółki w ramach przyjętego ładu korporacyjnego i kodeksów dobrych praktyk. Na przykładzie danych statystycznych w Polsce i na świecie przedstawiono zmiany w gospodarce, związane z kreowaniem wzrostu gospodarczego poprzez władze państwowe po kryzysie i spowolnieniach gospodarczych lat 2008 i 2009. Zaprezentowano sukcesy i możliwe zagrożenia tych działań, ze szczególnym uwzględnieniem interesariuszy w postaci władz lokalnych i państwowych oraz pracowników i związków zawodowych w organach władz spółki w ramach nadzoru korporacyjnego.

Słowa kluczowe: koniunktura gospodarcza, władze publiczne, kryzys gospodarczy.

1. Wstęp

W czasach spowolnienia gospodarczego czy kryzysu szczególnie ujawnia się konieczność interwencjonizmu państwa w gospodarkę rynkową. Ingerencja władz musi być jednak przemyślana i wyważona, tak by osiągnąć cele wzrostu gospodarczego i nie pogorszyć złej sytuacji gospodarczej, zwłaszcza w dłuższym okresie. Z jednej strony władze publiczne nie mogą nic nie robić, a z drugiej strony nie powinny wkraczać zbyt głęboko w sterowanie gospodarką rynkową.

Zmiany zachodzące na rynku są stałym elementem gospodarki rynkowej, jednak chodzi o to, by znajdowały się one w bezpiecznych granicach pod kontrolą państwa oraz by szły w dobrym kierunku dla rozwoju i przeżycia państwa i narodu, a także spółek. Rynek nie zawsze jest w stanie samoregulować się, ponieważ posiada wady. Ponadto sytuacja może być pogarszana przez słabość mechanizmu interwencyjnego w zakresie korupcji, fałszowania sprawozdań, spekulacji oraz po prostu przez nadmierną chciwość menedżerów i inwestorów korporacji, dążących ślepo do krótkookresowych zysków.

Rynek trzeba regulować, ustawiać, uprawiać, jak uprawia się ziemię, ponieważ na nieuprawianej ziemi prawdopodobnie wyrosną tylko chwasty, bo to one są najbardziej aktywne, nie wyżywią jednak całego narodu, jedynie im samym będzie dobrze. Gospodarka rynkowa podobnie jak ziemia potrzebuje swego gospodarza.

Reguły gry w gospodarce są w dużej mierze ustalane przez władze centralne, a warunki makroekonomiczne mogą stymulować lub osłabiać różne sektory gospodarki, są jakby kreatorem strategii rozwoju państwa. Z kolei organy terenowej administracji rządowej znajdują się na niższym operacyjnym szczeblu zarządzania, wykonawczym w stosunku do poziomu strategicznego władzy centralnej, mogą mieć jednak pewien zakres swobody. Gospodarka rynkowa nie jest niestety w stanie samoistnie funkcjonować, musi korzystać z porządku i zasobów państwa. Wady rynku powinny być kompensowane działaniami władz państwowych i lokalnych dla stabilizowania oraz podtrzymania funkcjonowania gospodarki, zabezpieczenia żywotnych interesów firm i społeczeństw, także poprzez interesariuszy funkcjonujących w ramach nadzoru korporacyjnego.

2. Nadzór korporacyjny i ład korporacyjny a rola interesariuszy

Historycznie nadzór korporacyjny można wiązać z wykształceniem się w społeczeństwie feudalnym cechów będących stowarzyszeniami prywatnych wytwórców. Do pilnowania interesów członków takiego stowarzyszenia czy przedsiębiorstwa zorganizowano odpowiedni system nadzoru. Z czasem, gdy przedsiębiorstwo stawało się coraz bardziej skomplikowane i miało więcej właścicieli i wspólników, konieczne było stworzenie regulacji oraz powołanie instytucji, które zajmowałyby się pilnowaniem interesów właścicieli. W ten sposób powstały pierwsze rady nadzorcze, będące zinstytucjonalizowaną formą nadzoru¹. Na początku był to jednak raczej nadzór właścicielski niż korporacyjny. Z czasem, gdy do nadzoru nad spółką włączyły się banki, fundusze inwestycyjne, giełdy, zaczęto mówić o nadzorze korporacyjnym. Krąg właścicieli poszerzał się, a ponadto powstała nowa grupa tzw. interesariuszy, niebędących właścicielami spółki, ale żywotnie zainteresowanych jej funkcjonowaniem (pracownicy spółki, władze lokalne i krajowe, dostawcy, odbiorcy, społeczność lokalna itp., czyli całe otoczenie spółki). Ci „niewłaściciele” z czasem także, dzięki regulacjom, uzyskali prawo do zasiadania w radach nadzorczych, podobnie jak przedstawiciele właścicieli. Szczególnie w systemie niemieckim pracownicy spółki mają wielu przedstawicieli w radzie nadzorczej, w Polsce natomiast mogą to być przedstawiciele związków zawodowych. Zatem żywotnie zainteresowani interesariusze niebędący właścicielami zaczęli także nadzorować spółkę, wybierać jej zarząd itd. Wynajęci menedżerowie mogli jednak sprzeniewierzać się interesom spółki, właścicieli czy interesariuszy i zamiast działać w jej interesie, mogli działać głównie

¹ M. Romanowska, M. Trocki, B. Wawrzyniak, *Grupy kapitałowe w Polsce*, Difin, Warszawa 1998, s. 52.

w interesie własnym. By temu zapobiec, w różnych krajach zaczęto tworzyć systemy nadzoru korporacyjnego, uwzględniając ich lokalne uwarunkowania.

OECD precyzuje nadzór korporacyjny (*corporate governance*) jako sieć relacji między kadrą zarządzającą spółek a ich organami nadzorczymi, akcjonariuszami i innymi grupami zainteresowanymi działaniami spółki; *corporate governance* obejmuje również strukturę, za której pośrednictwem ustalone są cele spółki, środki ich realizacji oraz śledzenia rezultatów. Nawiązuje to też w pewnym sensie do teorii myślenia sieciowego², analizującego problem z wielu punktów widzenia i badania zależności, bo wszystko to jest powiązane i wzajemnie uzależnione. Stosowane w literaturze angielskiej pojęcie *corporate governance* odnosi się więc głównie do zasad, reguł, mechanizmów i instytucji, które służą kontroli różnych aspektów zarządzania spółką przez ich właścicieli lub grupy interesów, z takich czy innych powodów zainteresowanych spółką. Termin „nadzór korporacyjny” jest więc szerszy od stosowanego w Polsce pojęcia „nadzór właścicielski”, który sugeruje istnienie tylko jednej klasycznej grupy interesów, tj. właścicieli. Obecnie uważa się jednak, że dla rozwoju i wzrostu wartości spółki decydujący jest jej sposób zarządzania i kontrolowania, a nie wyłącznie sposób finansowania przez właścicieli.

Z punktu widzenia prawnego przez władztwo korporacyjne, ład korporacyjny można rozumieć ogólny porządek, zespół zasad i przepisów prawnych regulujących funkcjonowanie korporacji w państwie i gospodarce rynkowej. Natomiast przez nadzór korporacyjny nad działalnością spółek rozumie się zwykle zintegrowany zbiór zewnętrznych i wewnętrznych mechanizmów kontroli, które łagodzą konflikt interesów między menedżerami a akcjonariuszami, wynikający z oddzielenia własności od kontroli³. Zgodnie z typologią teorii nadzoru nad działalnością spółek, w ramach perspektywy sytuacyjnej wyróżnia się: teorię zasobową, teorię interesariuszy, agencji, teorię Stewarda, natomiast w ramach perspektywy instytucjonalnej: teorię instytucjonalną i teorię hegemonii menedżerskiej. Teoria interesariuszy zakłada, że interesariusz to każda grupa lub jednostka, która wpływa na realizowane przez firmę cele lub podlega ich wpływowi⁴. Pojęcie to obejmuje więc pracowników, klientów, dostawców, banki, władze lokalne i agendy rządowe, partie polityczne, organizacje społeczne itp.

Corporate governance w zarządzaniu, czy inaczej od strony prawnej, nie sprowadza się więc tylko do nadzoru właścicielskiego (co często występuje w literaturze polskiej jako tłumaczenie bezpośrednie). W takim rozumieniu pojęcie to skupia uwagę przede wszystkim na relacjach między właścicielami a menedżerami użytkującymi ich własność, co dość wiernie odzwierciedlałoby jego pierwotne znaczenie. Wzięło się to z paradygmatu amerykańskich menedżerów, którzy mieli się kierować

² K. Zimmewicz, *Współczesne koncepcje i metody zarządzania*, PWE, Warszawa 1999, s. 104-115.

³ S. Rudolf, T. Janusz, D. Stos, P. Urbanek, *Efektywny nadzór korporacyjny*, PWE, Warszawa 2002, s. 31.

⁴ R.E. Freeman, *Strategic Management, A Stakeholders Approach*, Pitman, London 1984, s. 6.

raczej interesami właścicieli spółek niż samych spółek, co miało mobilizować do dobrego zarządzania. Pojęcie *corporate governance* uwzględnia obecność jeszcze innych podmiotów, oprócz właścicieli, faktycznie lub potencjalnie mających wpływ na decyzję zarządu. Należy wśród nich wymienić z jednej strony kredytodawców, z drugiej zaś pracowników, niezależnie od ich zaangażowania własnościowego. Istotną rolę odgrywają również władze lokalne (niekiedy centralne), gdyż odpowiednimi zarządzeniami mogą oddziaływać na przepływ kapitału. Pojęcie „nadzór korporacyjny” jak gdyby ogranicza wpływ samych właścicieli na zarządzanie spółką, a przynosi akcent na ogólną sytuację gospodarczą, społeczną i polityczną wokół spółki.

W ramach nadzoru korporacyjnego interesariuszami (*stakeholders*) są więc także centralne i lokalne władze państwowe. Mogą one wpływać na działalność spółki czy ponadnarodowej korporacji, zarówno od wewnątrz, jak i od zewnątrz, w celu realizacji polityki gospodarczej państwa, utrzymania stabilności i bezpieczeństwa gospodarczego, zapobiegania bankructwom w ramach kryzysu itd. Szczególnego znaczenia nabierają tutaj wpływy państwa, władzy centralnej i jednostek terytorialnych administracji na działalność korporacji ponadnarodowych ze względu na ich wielkość i zasoby. Baza teoretyczna dla administracji publicznej została określona przez Maxa Webera i zakłada istnienie idealnej biurokracji, która administruje w hierarchicznych i sztywnych strukturach poprzez procedury oraz kontrole wewnętrzne. Jest ona nastawiona na utrwalenie danego porządku, działając na zasadzie zakazów i nakazów. Administracja funkcjonuje w ramach zorganizowanego państwa⁵.

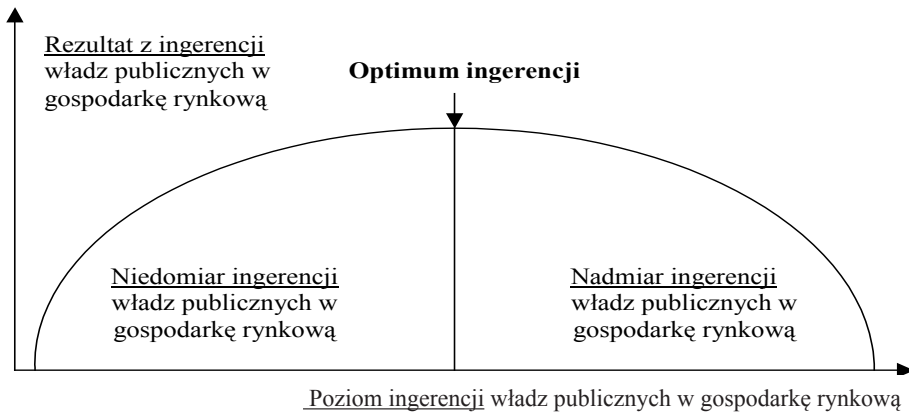
Z kolei upadek wielkiej korporacji może spowodować na rynku lokalnym masowe bezrobocie i dramatyczne pogorszenie sytuacji gospodarczej na danym terenie. Stąd władze lokalne i centralne są żywo zainteresowane i partycypują w zarządzaniu korporacją jako interesariusze.

3. Ingerencja władz publicznych w gospodarkę rynkową dla przewyciężenia spowolnienia gospodarczego i kryzysu

Wydaje się, że w sprawie ingerencji władz publicznych w gospodarkę rynkową efektywność leży pośrodku. Brak ingerencji państwa w gospodarkę jest niedobry, ponieważ zbyt duża liberalizacja gospodarki rynkowej z jej wadami może prowadzić do złych skutków i rozwoju niekoniecznie zbieżnego z interesem państwa czy społeczeństwa. Z kolei nadmierna ingerencja państwa w gospodarkę rynkową również nie jest korzystna, ponieważ tłumi swobodę rynku, mechanizmy popytu i podaży, inicjatywy gospodarcze przedsiębiorców i często marnotrawi pieniądze z budżetów państwowych na nietrafione dotacje dla spółek (prywatnych czy z udziałem skarbu państwa), które – źle zarządzane i w trudnym otoczeniu – i tak będą musiały upaść. Do tego trzeba być fachowcem, żeby móc osiągnąć sukces gospodarczy. Trzeba także

⁵ J.A.F Stoner, R.E. Freeman, D.R. Gilbert, *Kierowanie*, PWE, Warszawa 2001, s. 316-317.

umieć zarządzać, dobierając metody i techniki, oraz zastosować dany czynnik, np. ingerencję władz publicznych w gospodarkę na odpowiednim w danej sytuacji poziomie, tak by nie był ani za duży, ani za mały (zob. rys. 1).

Rys. 1. Optimum ingerencji władz publicznych w gospodarkę w danej sytuacji rynkowej

Źródło: opracowanie własne.

W czasie spowolnienia gospodarczego czy kryzysu państwo zwykle stara się interweniować na rynku w celu zapewnienia stabilności gospodarczej i wzrostu gospodarczego. Sposoby interwencjonizmu są różne i zwykle obejmują politykę finansową państwa, przy czym finanse publiczne traktowane są jako istniejąca kategoria finansów gospodarki rynkowej⁶. Bywa, że jest to nawet przekazywanie pieniędzy strategicznie ważnym dla państwa organizacjom, jak duże banki czy korporacje, w celu podtrzymania koniunktury gospodarczej. Jest to także większa kontrola nad nadzorem bankowym i korporacjami (by zapobiegać kreatywnej księgowości w spółkach itd.) czy nawet częściowe lub całkowite przejmowanie upadających spółek przez państwo. Wielkość interwencjonizmu państwa w gospodarkę, korporacje, spółki musi być bardzo wyważona, nie może być ani za duża, ani za mała. Państwo może wpływać na korporacje od zewnątrz, poprzez prawo (działania i statut spółki muszą być zgodne z prawem w danym państwie) i politykę makroekonomiczną, a także od wewnątrz, poprzez udział swoich przedstawicieli – jako udziałowców Skarbu Państwa lub interesariuszy, nie właścicieli. Władze państwowe mogą też pozostawić dla siebie jedną złotą akcję, co da prawo weta w razie potrzeby. W 2009 r. wiele gospodarek na świecie odnotowało złe dane ekonomiczno-społeczne (spadek PKB, wzrost bezrobocia, wzrost długu publicznego i zewnętrznego, spadek salda eksport-import itd.). Na szczególną uwagę zasługują ujemne wskaźniki dynamiki PKB, co tłumaczono zwykle złymi aktywami, toksycznymi kredytami i kryzysem gospodarczym (zob. dane w tab. 1 i 2).

⁶ S. Owsiak, *Finanse publiczne, teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 13.

Tabela 1. Dane ekonomiczne w wybranych krajach świata w latach 2008-2010

Kraj/ region	Dynamika PKB			PKB real	PKB według kursu wymiany walut	Rezerwy walutowe i w złocie	Stopa dyskont Banku Centralnego	Stopa dyskont banków komercyjnych	Akcje z kredytów krajowych na osobę	Saldo Eksport- -Import	Dług publiczny real na osobę								
	2010	2009	2008									2010	2010	2009/ 2010	2010	2010	2009/ 2010	2010	2010
	% ↓	%	%									mld \$	mld	mld	%	%	tys. \$	mld \$	tys. \$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12								
Chiny	10,3	9,1	9,0	9872,0	5745,0	2662,0	2,8	5,8	6,10	199	1,3								
Indie	8,3	7,4	7,4	4046,0	1430,0	284,1	6,0	12,2	0,98	-126	1,9								
Brazylia	7,5	-0,2	5,1	2194,0	2024,0	290,9	15,2	44,7	10,34	12	6,6								
Turcja	7,3	-4,7	0,7	958,3	729,1	78,0	2,2	10,5	5,10	-48,9	5,8								
Korea Płd.	6,1	0,2	2,3	1467,0	986,3	274,6	1,3	5,7	21,70	48,4	7,1								
Zimbabwe	5,9	-5,7	-18,9	4,3	5,6	0,4	-	10,0	0,25	-1,5	0,5								
Meksyk	5,0	-4,7	-1,5	1560,0	1004,0	116,4	-	7,1	3,01	-3	5,7								
Szwecja	4,1	-5,1	-0,6	354,0	444,6	47,3	2,0	-	70,35	4	15,9								
Słowacja	4,0	-4,7	6,2	121,3	88,4	1,2	1,0	-	11,84	1,8	9,0								
Polska	3,8	1,7	5,1	725,0	470,0	99,8	3,5	6,0	7,52	-6,6	10,1								
Rosja	3,8	-7,9	5,2	2229,0	1477,0	483,1	8,8	15,3	3,24	139,4	1,5								
Niemcy	3,6	-1,4	1,0	2960,0	3306,0	180,8	1,8	5,0	63,80	217	28,6								
Izrael	3,4	0,2	4,4	217,1	201,3	67,0	1,0	3,8	22,65	-1,3	22,4								
Finlandia	3,2	-8,0	0,9	187,6	238,0	9,1	1,8	3,5	49,85	4,4	16,4								
Kuwejt	3,2	-4,6	8,5	144,3	117,3	22,4	3,0	5,9	37,19	44,6	7,0								
Luksemburg	3,2	-3,7	1,4	40,8	52,4	0,8	1,8	-	790,20	-5,9	13,2								
Iran	3,0	1,5	2,5	863,5	337,9	75,1	-	12,0	1,69	19,8	1,8								
Japonia	3,0	-5,2	-1,2	4338,0	5391,0	1097,0	0,3	1,6	0,13	128,4	77,4								
Kanada	3,0	-2,5	0,5	1335,0	1564,0	54,4	1,0	3,0	87,15	0,4	13,4								
Szwajcaria	2,7	-1,9	1,9	326,5	522,4	236,6	0,1	0,5	115,75	6,3	16,4								
USA	2,7	-2,6	0,0	14720,0	14620,0	130,8	0,5	3,2	104,12	-633	27,7								
Emiraty Arabskie	2,6	-2,7	7,4	199,8	239,7	39,1	-	-	58,00	36,8	17,8								
Estonia	2,4	-13,9	-5,1	24,6	18,8	3,6	-	9,4	14,54	-0,7	1,5								
Czechy	2,3	-4,1	2,5	262,8	195,2	42,3	0,3	3,9	11,72	7,3	10,3								
Belgia	2,1	-2,7	0,8	396,9	461,3	23,9	1,8	6,1	77,03	-2,5	37,6								
Austria	2,0	-3,9	2,2	332,6	336,3	21,9	4,0	4,8	80,39	1,4	28,6								
Liechtenstein	1,8	3,1	1,8	5,0	5,1	-	-	-	-	1,1	-								
UE	1,8	-4,1	0,6	14910,0	15950,0	-	1,8	-	46,00	783	-								
Holandia	1,7	-3,9	1,9	680,4	770,3	39,6	1,8	10,0	123,99	42,9	26,2								
Francja	1,6	-2,5	0,1	2160,0	2550,0	133,1	1,8	7,4	66,14	-69	27,6								

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Wielka Brytania	1,6	-5,0	-0,1	2189,0	2259,0	66,7	-	0,6	82,15	-140,9	26,7
Norwegia	1,5	-1,4	1,8	274,0	413,0	48,9	4,0	4,3	88,19	63	27,8
Włochy	1,1	-5,3	-1,3	1782,0	2037,0	132,8	1,8	10,3	0,05	-1,3	34,5
Dania	1,0	-5,2	-0,9	201,4	311,9	76,7	1,8	-	115,73	8,6	17,1
Węgry	0,8	-6,3	0,6	190,0	132,3	45,0	5,8	7,1	10,81	6,2	15,1
Hiszpania	-0,2	-3,7	0,9	1376,0	1375,0	28,2	1,0	10,7	78,99	-56,3	18,7
Chorwacja	-1,4	-5,8	2,4	78,5	59,9	13,8	9,0	11,5	10,80	-9,4	9,6
Irlandia	-1,6	-7,6	-3,5	172,3	208,3	2,1	1,8	2,1	158,66	45,3	34,5
Łotwa	-1,8	-18,0	-4,2	32,2	23,4	7,2	4,0	16,2	12,55	-1,2	6,8
Islandia	-3,4	-6,8	1,0	11,9	12,9	4,2	14,5	19,0	153,33	1	49,1
Grecja	-4,8	-2,0	2,0	321,7	302,0	5,5	1,8	8,6	38,88	-23,8	42,9
Świat	4,7	-0,7	2,7	74480,0	62270,0	-	-	-	15,04	220	6,4

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: Eurostat UE i CIA USA, stan: kwiecień 2011 r.

W tabeli 1. na uwagę zasługuje zmiana dynamiki PKB wielu krajów: z ujemnej w latach 2008-2009 na dodatnią za 2010 r. Oznacza to, że gospodarka ruszyła po spowolnieniu gospodarczym i kryzysie w wielu krajach. Jednak nie jest to bynajmniej symptom zażegnania kryzysu, gdyż odbyło się to kosztem włączania pieniędzy w systemy gospodarcze, co z kolei pogorszyło inne dane ekonomiczne, jak inflacja, zadłużenie, zmiana stóp dyskontowych. Czas pokaże, czy kryzys lat 2008-2009 już przeminął bezpowrotnie, czy jednak będzie miał jeszcze swoje drugie dno. Istnieją również gospodarki państw, które oparły się kryzysowi gospodarczemu i utrzymały stałą wysoką wartość dynamiki PKB. Na uwagę zasługuje tu Chińska Republika Ludowa, która bez przerwy ma dynamikę PKB ok. 10%. Nawet w czasie kryzysu na świecie Chiny nadal się szybko rozwijały, zamieniając popyt zewnętrzny na wewnętrzny, ciągle utrzymując raczej niskie stopy procentowe oraz co ważniejsze, gromadząc największe na świecie rezerwy walutowe i w złocie. Ponadto Chiny co roku wykazują się największą na świecie nadwyżką eksportu nad importem. Widać ingerencja totalitarnego państwa chińskiego w gospodarkę jest dobrze realizowana, także z dużą dyscypliną, pozostawiając jednak spore ramy swobody gospodarczej. Rozwiązanie to na razie oparło się światowemu kryzysowi gospodarczemu.

W tabeli 2. dominują natomiast dłużnicy posiadający wysoki (ponad 100%) dług publiczny w stosunku do PKB, jak Japonia, Grecja, Zimbabwe, Islandia, oraz równie duże zadłużenia przeliczane na jednego obywatela. Przy czym po trzęsieniu ziemi w 2011 r. w Japonii oraz problemach z energetyką jądrową, można wyrazić obawy, że sytuacja Japonii może się jeszcze pogorszyć. W nieciekawym położeniu jest także Grecja – wysokie wewnętrzne i zewnętrzne zadłużenie na kraj i obywatela, spadek dynamiki PKB, ujemne saldo eksportu i importu oraz niskie rezerwy walutowe nie wróżą temu krajowi raczej nic dobrego i być może lepiej byłoby, by wystąpił ze strefy monetarnej euro.

Tabela 2. Dane społeczno-ekonomiczne w wybranych krajach świata za lata 2009-2011

Kraj/ Region	Dług publiczny	Inflacja	Inwestycje % PKB	Dług zewnętrzny	Dług zewnętrzny na osobę	Użytkownicy Internetu %	PKB <i>per capita</i>	Bezrobocie	Eksport na osobę	Ludność	Zaludnienie
	2010	2010	2010	2010	2010	2009	2010	2010	2010	2011	2011
	% PKB ↓	%	%	mld\$	tys. \$	%	tys, \$	%	tys.\$	mln	os/km2
Japonia	225,8	-0,7	20,3	2441,0	19,3	78,3	34,2	5,1	6,0	126,5	335
Zimbabwe	149,0	5,0	21,0	7,7	0,6	11,6	0,4	95,0	0,2	12,1	31
Grecja	144,0	4,5	14,8	532,9	49,3	45,4	30,2	12,0	2,0	10,8	80
Islandia	123,8	5,5	12,4	3,1	10,3	100,0	36,7	8,3	15,7	0,3	3
Włochy	118,1	1,4	19,1	2223,0	36,4	48,0	30,7	8,4	7,5	61,0	202
Belgia	98,6	2,3	20,8	1241,0	119,3	77,9	37,9	8,5	26,8	10,4	341
Irlandia	94,2	-1,6	16,5	2253,0	479,4	63,8	37,3	13,7	24,6	4,7	67
Francja	83,5	1,5	19,9	4698,0	71,9	69,4	33,3	9,5	7,8	65,3	101
Węgry	79,6	4,9	19,4	148,4	14,8	62,0	19,0	10,7	9,4	10,0	108
Niemcy	78,8	1,1	18,0	4713,0	57,8	79,9	35,9	7,4	16,4	81,5	245
Izrael	77,3	-1,6	16,7	89,7	12,0	60,0	29,5	6,4	7,2	7,5	361
Wielka Brytania	76,5	3,3	14,4	8981,0	143,2	81,9	35,1	7,9	6,5	62,7	257
Austria	70,4	1,9	21,0	755,0	92,1	74,4	40,3	4,5	19,2	8,2	98
Holandia	64,6	1,1	18,0	3733,0	222,2	88,1	40,5	5,5	26,9	16,8	405
Hiszpania	63,4	1,3	22,9	2166,0	46,4	60,2	29,5	20,0	5,7	46,7	92
Brazylia	60,8	4,9	18,5	310,8	1,5	39,3	10,9	7,0	1,0	203,4	24
USA	58,9	-1,4	12,8	13980,0	44,6	78,2	47,4	9,7	4,1	313,2	32
Indie	55,9	11,7	32,0	237,1	0,2	5,2	3,4	10,8	0,2	1189,2	362
Chorwacja	55,0	1,3	22,4	59,7	13,3	51,1	17,5	17,6	2,6	4,5	80
Polska	53,6	2,6	19,5	252,9	6,6	58,3	18,8	11,8	4,2	38,4	123
Turecja	48,1	8,7	18,0	270,7	3,4	34,6	12,3	12,4	1,5	78,8	101
Norwegia	47,7	2,4	18,6	2252,0	479,1	93,7	59,1	3,6	29,1	4,7	13
Dania	46,6	2,6	17,5	559,5	101,7	87,3	36,7	4,2	18,1	5,5	128
Lotwa	46,2	-1,2	15,7	37,3	17,0	68,2	14,3	14,3	3,6	2,2	34
Finlandia	45,4	1,2	18,7	370,8	71,3	84,6	35,3	8,4	14,1	5,2	15
Emiraty Arabskie	44,6	2,2	26,8	122,7	24,5	70,0	40,2	2,4	39,2	5,	60
Meksyk	41,5	4,1	21,1	212,5	1,9	27,3	13,8	5,6	2,7	113,7	58
Słowacja	41,0	1,0	22,2	59,3	10,8	74,5	22,2	13,5	11,7	5,5	112
Szwecja	40,8	1,4	18,1	853,3	93,8	92,3	39,0	8,3	17,9	9,1	20
Czechy	40,0	1,5	22,5	86,8	8,5	65,7	25,6	7,1	11,4	10,2	129
Szwajcaria	38,2	5,0	19,9	1200,0	157,9	81,6	42,9	3,9	30,6	7,6	184
Kanada	34,0	1,6	22,1	1009,0	29,7	79,1	39,6	8,0	12,0	34,0	3
Korea Płd.	23,7	3,0	28,7	370,1	7,6	80,9	30,2	3,3	9,6	48,7	488
Chiny	17,5	5,0	47,8	406,6	0,3	29,1	7,4	4,3	1,1	1336,7	139
Iran	16,2	11,8	27,6	12,8	0,2	10,5	11,2	14,6	1,0	77,9	47
Luksemburg	16,2	2,1	16,8	-	-	80,0	81,8	5,5	35,6	0,5	192
Kuwejt	12,6	3,8	13,8	56,8	21,8	42,3	51,7	2,2	25,0	2,6	146
Rosja	9,5	6,7	18,9	480,2	3,5	29,4	15,9	7,6	2,7	138,7	8
Estonia	7,7	2,4	22,5	25,1	19,3	69,2	19,0	17,5	8,8	1,3	29
Liechtenstein	-	0,7	-	0,0	0,0	50,0	141,1	1,5	70,0	0,04	200
UE	-	-	18,6	13720,0	27,9	50,2	32,9	9,5	4,0	492,4	114
Świat	59,3	-	23,4	-	-7	30,3	11,2	8,8	-	6928,2	5

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: Eurostat UE i CIA USA, stan: kwiecień 2011 r.

Gospodarka rynkowa nie może funkcjonować bez władz państwa. Porządek, zasoby i kontrola oraz wpływ na zarządzanie państwa jest w wielu przypadkach niezbędny dla prawidłowego rozwoju gospodarczego spółek. W gospodarce rynkowej ważne jest kreowanie polityki finansowej, w tym kreowanie pieniądza w gospodarce, który jest jak krew w obiegu gospodarki rynkowej. Banki prywatne w gospodarce rynkowej w dużej mierze kreują wirtualne, plastikowe i kredytowe pieniądze, obracając zwykle większymi zasobami, niż rzeczywiście mają. Jednak jeśli wygenerują tych złych kredytów, złych aktywów zbyt dużo (np. udziela kredytów hipotecznych ludziom, których na nie nie stać), trwać to może czas jakiś w ramach zaufania, ale kończy się zwykle problemami finansowymi i brakiem możliwości spłacania kredytu. Aby przerwać łańcuch zatorów płatniczych i zapewnić bankom zaufanie, państwo stara się interweniować. Polega to zwykle na pompowaniu pieniędzy w gospodarce, w firmy prywatne czy państwowe. W tym układzie to państwo kreuje pieniądź, co w konsekwencji może w skrajnym przypadku spowodować nadmiar pieniądza na rynku i inflację. Jednak od Johna Maynarda Keynesa⁷ i podnoszenia deficytu budżetowego dla podtrzymania koniunktury gospodarczej w okresach depresji do monetaryzmu Milтона Friedmana (przy skrajnie dużej inflacji) niczego w tym zakresie nowego nie wymyślono, chociaż środki zaradcze mogą być różne.

4. Zakończenie

Rola interesariuszy w postaci przedstawicieli władz publicznych jest więc bardzo duża, zarówno na zewnątrz spółek, jak i wewnątrz. Centralne i lokalne władze państwowe w czasie spowolnienia gospodarczego, kryzysu i depresji pracują dla przeciwdziałania negatywnym zjawiskom gospodarczym i społecznym. Gospodarka rynkowa nie może dobrze samoistnie funkcjonować bez czynnika regulacyjnego. Działania te jednak muszą być bardzo ostrożne i wyważone. Zarówno nadmierny wpływ państwa na gospodarce dla podtrzymania koniunktury gospodarczej i wzrostu rynku, jak i brak tego wpływu mogą być w danych warunkach niewskazane. Potrzebne jest zastosowanie odpowiedniego stopnia zaangażowania państwa, tak by efekt działań był jak najlepszy. Wielkie ponadnarodowe korporacje przynoszące danemu krajowi duży procent PKB, o istotnych zasobach i aktywach, muszą być brane pod szczególną kuratelę i regulacje instytucjonalne państwa. Pompowanie w nie pieniędzy nie zawsze musi być jedynym dobrym środkiem walki z kryzysem gospodarczym i bezrobociem. Jednak jak wynika z danych, hamuje to spowolnienie gospodarcze i kryzysy, ale nie wiadomo, na jak długo i czy jest to trwałe odwrócenie trendu gospodarczego. Konieczna wydaje się także analiza przypadku chińskiego, któremu udało się ominąć kryzys gospodarczy. Broniąc się przed kryzysem, Chiny zamieniły w dużej mierze popyt zewnętrzny na wewnętrzny, gromadząc jeszcze przy tym rezerwy i mając dobre wyniki ekonomiczne u siebie, w czasie kryzysu na

⁷ A. Peszko, *Elementy organizacji i zarządzania*, Wydawnictwo AGH, Kraków 2005, s. 10-11.

świecie. Być może dyscyplina niedemokratycznego i totalitarnego państwa chińskiego, mającego jednak jakieś cele społeczne, oraz jego interwencjonizm w sferze makroekonomicznej przy zachowaniu raczej swobody w sferze mikroekonomicznej, jest znacząca dla jego sukcesu gospodarczego.

Literatura

- Freeman R.E., *Strategic Management, A Stakeholders Approach*, Pitman, London 1984.
Jerzemowska M., *Nadzór korporacyjny*, PWE, Warszawa 2002.
Owsiak S., *Finanse publiczne teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
Peszek A., *Elementy organizacji i zarządzania*, Wydawnictwo AGH, Kraków 2005.
Peszek A., *Rada nadzorcza w procesie zarządzania przedsiębiorstwem*, Difin, Warszawa 2006.
Romanowska M., Trocki M., Wawrzyniak B., *Grupy kapitałowe w Polsce*, Difin, Warszawa 1998.
Rudolf S., Stos J., Urbanek P., *Efektywny nadzór korporacyjny*, PWE, Warszawa 2002.
Stoner J.A.F., Freeman R.E., Gilbert D.R., *Kierowanie*, PWE, Warszawa 2001.
Zimmiewicz K., *Współczesne koncepcje i metody zarządzania*, PWE, Warszawa 1999.
Dane statystyczne Eurostatu UE i CIA USA, stan kwiecień 2011 r.

THE ROLE OF THE STATE AND ITS STAKEHOLDERS IN CORPORATE GOVERNANCE WHILE GETTING OUT OF THE ECONOMIC DOWNTURN AND CRISIS

Summary: The paper presents possibilities of using economic mechanisms for creating an economic situation using the public authorities and limited state intervention in the market economy, in particular by introducing appropriate management and law and the introduction of the stakeholders in the governing of the company as part of the corporate governance and codes of good practice. On the example of statistical data in Poland and abroad the article presents changes in the economy associated with creating economic growth through state authorities after the economic crisis in 2008 and 2009. The article shows success, and further possible risks of these activities, with particular emphasis on stakeholders in the form of local and national authorities, and workers and trade unions in the board of the company within the framework of corporate governance of stakeholders in the management of a company. The necessity of building the economic regulations and institutional economy for the assurance of economic stability are presented as well.

Keywords: economic situation, public authorities, economic crisis.